

NORSK ETNOLOGISK GRANSKING

Emnenr. 18

Fylke: Troms

Tilleggsspørsmål nr.

Herad: Berg i Senja.

Emne: Juletre og julehalm

Bygdelag: Ersfjord

Oppskr. av: Alf Martin Jæger.

Gard:

(adresse): Ersfjord i Senja.

G.nr.

Br.nr.

A. Merk av om oppskrifta er etter eiga røynsle. Fortalt av folke her.

B. Eller om den er etter andre heimelsmenn: (ta også med alder, heimstad, yrke):

SVAR

1. Ikke alminnelig, men det blir mere og mere brukt i de senere aar. Her finnes ikæ skog og juletre maa da skaffes fra Tromsö ellet Troms innland.
2. Nei.
3. Nei.
4. Ja, delvis enda. Kan en ikke faa et furutre, gran er sjelden, saa lager en tre av einer. Her fins eine som det eneste ville treslag.
5. Det hender at en setter kvister av eine i vase. Men noen "skikk" er det jo ikke.
6. Det er ymse med det. Helst önsker en vel faa et tre som naar opp til taket i en fiskerheim om plassen er stor.
7. Lys, smaaflagg, glitter, englehaar, kuler og i toppen en stjerne.
8. Som oftest av större barn eller av "mor."
9. Et alminnelig tre staar paa golvet. En einebbsk paa et bord i hjörnet av stuen. Komode e. l.
10. Förste gang juleaften. Siden naar det kommer barn fra grannelaget i julebesök. 2. juledag og i romhelga.
11. Ja, en gaar rundt treet og synger julehymner fra Landstad, og de en finner av julesanger i skolens sangböcker: "Glæde jul", "Det kimer naa til julefest", "Jeg er saa glad hver julekvekd", "Aa jul med din glæde" o. fl.
12. Til over nyttaar. Ingen bestemt dag nettopp.
13. Som regel de större barn som tar pynten av og legger den i en pappeske. Tidligere sa en vel "höste" naar det var kurver med godter og epler paa treet. Naa er det ikke noe spisendes.
14. Furu faar en kjøpt. Einer finner en paa moen.

Alf Martin Jæger:

De hellige tre kongene.

Flere år før krigen etterlyste Bendix Ebbel i et kåseri i kringkastingen en gammel skikk som er ved å gå av bruk, eller er vel gått av bruk — de hellige tre konger som trettendagen gikk i husene og sang ved den julestjernen de av et eller annet materiale hadde laget og som de førte med seg. Det var unge gutter som var utkledd som de hellige tre kongene, kanskje var det i den første tiden fattige gutter som på den måten skaffet seg litt julehygge og fikk smake av julekosten, og noen skillinger kom de til snille mennesker. I julen er forresten alle mennesker snille. Bendix Ebbel leste opp den sangen de sang. Jeg husker annen strofe som lød: St. Stefan sender sine fugler på vannet. Og Ebbel ga denne forklaringen: Annen juledag er som bekjent St. Stefans (Stefanus's) dag. I enkelte dalfører var det i gammel tid skikk at guttene på gårdene annen juledag slapp unghestene ut av stallen. Riktig skulle da strofen i sangen hett: St. Stefan sender sine foler på vannet. —

Men jeg har et barneminne som er et av mine vakreste. Jeg kan ikke ha vært gammel karen da dette hendte, for det var før jeg begynte på skolen. Vi bodde i verdens nordligste by, Hammerfest. Og jeg husker såpass at julen ble feiret med megen glede

også for oss barn. Den gangen hadde vi ikke bare glitter og stas på juletreet, men kakeminner og kakekoner, epler som vi med en stoppenål stakk en tråd igjennom så de kunne henge, og i kurvene svsker, rosiner, druer og sukkertøy. Trettendagen ble treet «høstet». Da delte vi mellom oss det spiselige, stasen ble lagt i en pappeske og båret på mørkloftet til neste jul og treet satt ned i kjelleren til det ble så tørt at det kunne hogges opp til tennved. Jeg kan ikke si om det var helligtrekongers dag dette vidunderlige hendte eller om det var en dag i romhelgen. Jeg husker bare at inne på kjøkkengolvet sto plutselig de tre kongene med en stor kvit stjerne. Og en mann satt og vogget en liten dokke. Han som vogget hadde maske med brunt skjegg. Jeg forsto at han skulle forestille Josef, og at dokken var barnet i krybben. Men jeg festet meg mere ved guttene som sang. De var så vakre. Det er nå snart femti år siden, men jeg husker helt klart ansiktet til den ene. Han sto i profil, og han hadde blek, men frisk lød, og nesen var litt krum. Om den ene var svart i åsynet skal jeg ikke kunne si. Legenden forteller jo at den ene av kongene var afrikaner. De hadde kroner av gullpapir. Mitt barnesinn ble fylt av en skjønnhetsglede. Jeg tror ikke at jeg senere som moden mann var mere henrevet, — scenekunst fra Nasjonalteatrets «Maria Stuart» eller «La Boheme» som jeg en gang så og hørte på Stockholms opera ble ikke for meg av større effekt enn disse Hammerfestguttenes opptreden på vårt kjøkken. Jeg tror heller ikke at jeg tok skade på min sjel, tvertimot. Dog tør jeg ikke påstå at det var fra den gangen at jeg fikk en svakhet for opptog og prosesjoner. Jeg kan tenke meg at det var gutter i framslengsaldere. Når en selv bare er fem-seks år, blir gutter i femtenårsaldere voksne menn. Det er slutt med de fleste av de gamle juleskikkene. Men glemmes skal de ikke. Det har sin store kulturverdi at de minnes og kommer med i den litteraturen som forteller om fedrenes sed og skikk.

2

15. "Erstatning" tror jeg neppe forekommer.

Halm.

1 - 4. Nei.

Vedlegger en artikkel jeg hadde i "Fjell-Ljom". Kun-^{ne} gjerne hatt lyst aa gi opplysning om gammel "overtro" i min hjembygd Alta. Betydning av drømme. Hva det varslet naar en hørte gauken første gang- hvis det var paa fastende hjerte - död innen aarets utgang. Hva en skulle gjöre for aa faa se den som skulle bli ens mann eller kone o. s. v.

4194

NORSK ETNOLOGISK GRANSKING

